

Vi skal gjenreise landet

Taler

Einar Gerhardsen

Dato

1 januar 1946

Sted

NRK

Omstendigheter

Nyttårstale

- 1 Skal vi se oss tilbake ved årsskiftet, er det riktigst å stanse ved frigjøringsdagen. Årets første måneder hører naturlig sammen med den femårs-perioden Norge var okkupert.
- 5 Landet vårt har vært fritt i knapt åtte måneder. Det er rimelig å spørre hvordan vi har klart denne første perioden i overgangen fra krig til fred. En slik omstilling er ikke lett, og historien har mange eksempler på at folk kan ha vanskeligere for å vinne freden enn krigen.
- 10 Når vi nå ser tilbake på disse åtte månedene, er det selvsagt lett å peke på feil og unnlåtelsessynder. Her får regjeringen ta sin del av ansvaret, som offentlige institusjoner og private får ta sin del, men det tjener ikke til noe å fortape seg i kritikk, og framfor alt vil det være galt om misnøyen og surheten skulle ta overhånd. «Sint, men ikke sur», skrev en Oslo-avis for noen dager siden, og det
- 15 er riktig. Det kan virke stimulerende å møte en mann som er rasende over begåtte feil og over sommel og rot, men den sure, humørløse og negative tar fra folk oppdriften og arbeidslysten. Og la oss endelig ikke glemme alt det vi har grunn til å være tilfreds med og takknemlig for, fordi det på så mange områder har gått bedre enn vi hadde rett til å håpe.
- 20 Til tross for at det på frigjøringsdagen var mer enn en halv million utlendinger i landet, er det praktisk talt ikke løst et skudd. Henimot 400 000 tyskere er sendt ut av landet. De 30;40 000 som ennå er her, vil forhåpentligvis kunne sendes om ikke så lenge.
- 25 90 000 tidligere russiske krigsfanger og atskillige titusener av andre nasjonaliteter er for lengst i sine hjemland.

30 De russiske, amerikanske og britiske tropper som tok del i frigjøringsarbeidet, er reist. De norske tropper har også løst sine vanskelige og ofte utakknemlige oppgaver i denne tiden på en utmerket måte. Vi skylder våre allierte og våre egne militære avdelinger stor takk for deres innsats.

35 Det har kommet store forsyninger til landet, og særlig matsituasjonen er betydelig bedret i løpet av fredsmånedene.

Omstillingen fra krigs- og til fredsproduksjon, som så ofte har forårsaket store
40 vansker og atskillig sosial uro i mange land, er også gått over forventning bra. De 100 000 som var i tysk arbeid er ført over i regulært arbeid, og de vanskelige forhold tatt i betraktning, har vi hatt relativt få arbeidsløse.

Vi har om lag 60 000 landssvikere, der er satt ut av all offentlig administrasjon.
45 De verste av dem er arrestert, en del dømt, og farten i rettsoppgjøret vil øke nå da apparatet er bygd ut og i orden.

Mange fryktet med rette alvorlige motsetninger mellom utefront og
hjemmefront. Også det har vi lykkelig unngått. Viljen til å stå sammen om
50 løsningen av de store og nærliggende oppgaver ble skapt i krigens år, og har holdt også i etterkrigstiden. Alle politiske partier står sammen om det ; omfattende kommunestyrene og i den samlingsregjering vi hadde, har det praktisk talt vært politiske fellesprogram, og i Stortinget, ikke vært partipolitisk strid. En har i denne tiden hos alle lag av folket sett så meget god vilje til
55 forståelse av vanskene, så meget vilje til positiv og uegennyttig innsats for landet, at vi har all grunn til å glede oss. Jeg kjenner ikke andre land som kan vise til noe tilsvarende, og nordmennene bør vite å verdsette betydningen av det.

Bortsett fra et par uheldige unntagelser har vi heller ikke hatt streiker eller
60 lockouter tross de usedvanlige vanskelige forhold. Det tjener både arbeidsgiverne og arbeiderne og funksjonærene til all ære, og vitner om stor ansvarsfølelse overfor landet. Både økonomisk og sosialt har det lyktes for oss å skape stabile forhold.

65 Ser vi det hele i sammenheng, har vi så visst grunn til å være takknemlige. Men det betyr ikke at vi kan sette oss ned med hendene i fanget og tro at alt er sære

vel. Vi har lagt et godt grunnlag for det videre arbeid, og nå gjelder det å spytte i nevene og ta fatt. Oppgaven er utrolig stor og tung, men ikke større enn den vi løste i krigens år. De som førte an i kampen for å vinne krigen, må også ta ledelsen i kampen for å vinne freden. De sterke, de kloke og initiativrike og de uegennyttige, skal nå ta ledelsen i kampen mot krigsskadene, mot fattigdommen og mot all sosial og annen urett.

Gjennom egen produksjon og forsyninger skal alle våre landsmenn snarest mulig skaffes nødvendig mat, klær og innbo. Luksusbetonte produkter må komme i annen rekke.

Krigsherjede landsdeler skal gjenreises, og i løpet av fire år skal 100 000 nye boliger bygges i krigsskadde strøk, og i andre byer og bygder, for å skaffe hus til de familier som i dag er uten boliger. Så snart Stortinget har vedtatt finansieringsplanen, kan en ta fatt på arbeidet. Her må alle være med. Staten, kommunene og de private. Alle arbeidsføre kvinner og menn har rett og plikt til arbeid. Det er ikke mangel på arbeidsoppgaver nå. Det må bli vår oppgave å organisere arbeidslivet slik at alle kommer i nyttig arbeid. Vi mangler fagarbeidere. De unge bør nytte de sjansene de har nå til å søke yrkeskurser for å utdanne seg så de kan yte fullverdig arbeid i samband med gjenoppbyggingen. Pengesaneringen må gjennomføres så vi kan vinne over skaden som tyskerne påførte vårt pengevesen. I samsvar med fellesprogrammet har regjeringen satt ned et penge- og finansråd som skal ha til oppgave å samordne, og å skape enhet i finans- og pengepolitikken.

Fordi alle er så mye fattigere enn de var før krigen, blir det vanskelig å regulere forholdene mellom de ulike næringsgrupper. Her vil Det økonomiske samordningsrådet som har målsmenn fra de ulike næringsgrupper og fra arbeidsgiverne, få en viktig regulerende oppgave. Men også innenfor de enkelte næringene er det påkrevd å kunne fordele den økonomiske avkastningen mest mulig rettferdig. Her må en ikke et øyeblikk glemme at de lønnsmottagere som under hele krigen har arbeidet på reduserte lønninger, har større vansker å stri med enn noen andre. Utgangspunktet må imidlertid være at lønsspørsmålene må løses uten streik eller lockout. Åpne arbeidskonflikter i gjenoppbyggingstiden vil kunne ødelegge alt. Her er det en garanti at de fagorganiserte arbeidere klarere enn før ser at spørsmålet om levestandarden ikke bare er et spørsmål om lønningenes høyde, men i like høy grad avgjøres av prisnivået og av andre faktorer.

Vårt felles mål må være å bedre levestandarden. Det kan bare skje ved øket produksjon. Her skal produksjonsutvalgene og bransjeutvalgene muliggjøre et samarbeid mellom alle dem som er knyttet til produksjonen, et samarbeid som
110 må føre til en stadig øket produksjonsavkastning. Vitenskap og teknikk må anvendes i betydelig større utstrekning enn før. Følger vi denne veien, vil landet bli rikere, og det norske folket vil etter hvert få bedre og tryggere kår.

115 Under krigen lærte vi å sette større pris på landet vårt enn før. Hvor ofte sa vi ikke at vi gjerne skulle leve beskjedent og stri hardt bare landet igjen ble vårt. Vi må ikke altfor fort glemme løftene vi ga i nødsårene. Vårt land har mange rike og store muligheter. Setter vi evner og krefter inn i felles tak, vil Norge hurtigere enn vi i dag tror komme over vanskene.

120 Vår generasjon vil få en stor plass i Norges historie. Innsatsen i krigsårene vil gi styrke og nasjonal reisning til generasjoner etter oss. Den første vanskelige overgangen fra krig til fred har vi løst på en stort sett tilfredsstillende måte. Det som blir avgjørende for landets og folkets nærmeste fremtid står tilbake.

125 I året vi nå er gått inn i, skal det vise seg om vi har styrke og kraft til å reise det Norge som ennå ligger i ruiner. Nå skal solidariteten mellom landsdelene og mellom de ulike befolkningsgruppene stå sin prøve, nå skal det vise seg om kjærligheten til fedrelandet kan gi oss kraft til å forsake materielle goder så lenge
130 det er nødvendig, og til å sette våre beste evner og krefter inn i arbeidet for å bygge landet.

135 Året 1946 blir på mange måter avgjørende. Vi må fortsatt ha lov til å tro det beste om vårt folk. Og så tar vi trøstig fatt på å bygge vårt land.

Kilde
regjeringen.no

URI
<https://www.virksommeord.no/tale/vi-skal-gjenreise-landet>

140